

Groeten uit Assisië

1904 - 2004

De eeuw van Frans van As: van patiënt tot burger

Een van de drie boerderijen uit de tijd vóór Assisië.

Assisië kent vele verhalen. Verhalen die vertellen van de mensen die er soms tientallen jaren leefden en werkten. Verhalen van de familie en bekenden die bij hen op bezoek kwamen.

Assisië schreef ook geschiedenis. De geschiedenis van de broeders en hun werk voor mensen met een handicap.

Deze tentoonstelling brengt aan de hand van een aantal ankerpunten de geschiedenis van een eeuw Prisma in beeld. Als voorbeeld voor alle verhalen die verteld kunnen worden dient het levensverhaal van Frans van As. Zijn herinneringen vormen de rode draad in de tentoonstelling.

inleiding

1903 het hoofdgebouw in de steigers

Vooraf

1900

Zoals u ter ore kan zijn gekomen, hebben wij, Broeders Penitenten den Weléd. Heer P. van Beugen uit 's-Hertogenbosch tot zijn dood verpleegd in ons Krankzinnigengesticht te Boekel. Als dank voor zijn verpleging bood zijne dochter Dorothea van Beugen aan Vader Lucas hare bezittingen onder Udenhout aan tegen genot van lijfrente, voor ene stichting van liefdadigheid, bij voorkeur zenuwlijders'.

Het gaat om een stuk grond van 45 hectare met drie boerderijen waarvan één hier afgebeeld. De aankoopsom + lijfrente van achthonderd gulden jaarlijks bleek achteraf geen koopje, omdat de schenker erg oud werd.

1901

De Broeders Penitenten besluiten een apart gesticht te bouwen voor zwakzinnigen die tijdelijk in Huize Padua in Boekel waren opgenomen: 'om op de verkregen landerijen onder Udenhout een huis tot woonplaats der Eerw. Broeders en verpleging van mannelijke idioten te bouwen. De nieuwe stichting zal den naam dragen van Huize Assisië'.

1902

Bij Koninklijk Besluit op 21 juli krijgt men vergunning voor de oprichting van een gesticht voor idioten, op het terrein genaamd Hooghout (document 1).

1903

Bouw van het eerste paviljoen A (later Vincentius genoemd) en het administratiegebouw. De aanneemsom bedraagt f 94.000,-.

Oudste instellingen voor zwakzinnigen in Nederland

Jaar	Naam Instelling	Plaats	Gezindte	Doelgroep
1891	's Heerenloo	Ermelo	prot.	m
1904	Huize Assisië	Udenhout	r.k.	m
1907	Boldershof	Druten	r.k.	v
1910	Eefdesse Tehuizen	Eefde	prot.	m
1924	dr.mr. W. vd Bergh	Noordwijk	prot.	m/v
1925	Huize Vincentius	Udenhout	r.k.	v

Vader Lucas, tweede stichter van de Congregatie. Besloot tot oprichting van Assisië.

Broeder Laurentius van de Boogaard, de onvermoerbare werker, die in 1903 met beleid en doorzettingsvermogen de oprichting van Huize Assisië heeft gestimuleerd. Hij was de eerste overste van 1903 - 1913.

STAATSBLAD VAN HET KONINKRIJK DER NEDERLANDEN.

(N°. 156.) **BESLUIT** van den 21sten Juli 1902, waarbij aan Bestuurders der Vereniging voor landbouw en verzorging van krankzinnigen „Huize Padua“ te Boekel vergunning wordt verleend tot oprichting van een gesticht voor idioten op een terrein, genaamd Hooghout, onder de gemeente Udenhout, alsnede bepaling van het maximum der verpleegden en het minimum der gezondheidsleden.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRACIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINCESS VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Op de voordracht van Onzen Minister van Binnenlandsche Zaken van 17 Juli 1902, n°. 5017, afdeling Binnenlandsch Bestuur;

Colofon:

Samenstelling:
Geert van Pelt

met dank aan:
Bart van Doveren
Cees van de Besselaar
Christian Faro

Eindredactie:
Klaartje Koenraad

Materiaal uit de archieven van:
Cees van de Besselaar
Bart en Marian van Doveren
Annie van Roessel
Broeders Penitenten
Prisma

Vormgeving:
Jac de Kok ontwerpers, Tilburg

Printwerk:
Exposize, Eindhoven

1 januari 1904

aantal bewoners 52
verpleegprijs per dag F 0,77

1904 - 1916 R.K. Gesticht voor Idioten
 1916 - 1968 Internaat voor R.K. mannelijke zwakzinnigen

1904-1968

verplegen, verzorgen, opvoeden

Assisië als beschuttend dorp

1904, het hoofdgebouw.

1909, Maria paviljoen.

Broeder Fidelus, werkzaam in de schilkamer, over de ontstaansperiode van Assisië:
 "Op dinsdag 12 januari 1904 vertrokken we met 20 patiënten en 5 broeders vanuit Huize Padua in Boekel naar Udenhout. Op een wagen met drie paarden bespannen, zaten we als haringen in een ton. Onderweg hadden we heel wat belangstelling. Via Erp en Veghel kwamen we in Den Bosch aan, waar de paarden door een vers span werden vervangen. De laatste kilometers gingen vlug, maar toen we bij de laan kwamen, hadden we pech. Omdat het dooide was de laan één modderpoel geworden, waar de wielen van de kar tot de assen inzakten. Het duurde nog een half uur voor we bij het hoofdgebouw waren en we hadden er al 7 uren opzitten."

Ik ben Frans van As. Een broeder vond mij in 1904 bij het Vincentius paviljoen. Ik was nog maar drie weken oud. Broeder-overste Laurentius noemde mij Frans van As, naar de beschermheilige van de Broeders. Ik mocht blijven. Mijn moeder kwam mij nooit meer ophalen. Ze hebben aan mij gevraagd om mijn levensverhaal te vertellen. Dat doe ik graag. Ik heb veel te vertellen, omdat ik oud ben en achterom kan kijken. Soms schrijf ik stukjes uit mijn dagboek over voor dit verhaal. Ik ben gelukkig veel vergeten. Ik hoop dat ik je kan laten voelen hoe het was om op Assisië te wonen.

De Lourdesgrot 1909
 Broeder Paschalis van Rijswijk begon met de aanleg van een siertuin hetgeen hij op lofwaardige wijze heeft volbracht. Daartoe moest flink worden gerooid. Van de eiken- en essenstronken wist hij op vernuttige wijze de Grot van Lourdes

na te bootsen. Zelfs mensen uit de omgeving waren enthousiast en kwamen er bij bidden. Maar de geestdrift was niet onverdeeld. Toen de grot werd ingezegend waren er ook die er niets voor voelden om naar die 'puisten' te gaan.

1910, De kapel van Franciscus van Assisië. De verbinding tussen kapel en hoofdgebouw werd de 'tram' genoemd.

Van het begin van mijn leven weet ik alleen iets uit verhalen, want de broeders schreven niet zoveel op als nu gebeurt. De broeders hadden geen tijd om te schrijven. En de meeste broeders konden dat niet goed. Veel tijd om te praten was er ook niet. Er waren te veel kinderen om voor te zorgen. Ik was een rustig en gemakkelijk kind. De eerste jaren lag ik meestal in bed. Ik leerde lopen toen ik vier jaar was. In het begin sliep ik met 12 anderen op een zaaltje in het Vincentius-paviljoen. De broeders sliepen naast de zaal. Af en toe keek er een door het raampje in de muur. De nachten duurden verschrikkelijk lang. 's Morgens stonk het op de slaapzaal, want veel jongens plasten en poepten in bed. Overdag zagen we er netjes uit. We hadden allemaal ongeveer dezelfde kleren aan. Die werden hier door patiënten en broeders zelf gemaakt. Ik ging best vaak in bad: 's zomers één keer per week en 's winters één keer in de 14 dagen.

1904 - 1929 De opbouwfase

'Wat gij voor de Minsten der Mijnen hebt gedaan, hebt gij voor mij gedaan'

In het begin van de vorige eeuw ziet men zwakzinnigen als mensen die tegen zichzelf en de maatschappij beschermd moeten worden. Geld voor zorg is er nauwelijks. De familie betaalt een plaats in de inrichting. Als je geen geld hebt verzorg je je kind thuis. Of je klopt aan bij de provincie of andere weldoeners. Religieuze ordes ontfermen zich uit naastenliefde over de 'armsten' en 'ongelukkigsten'. In ruil voor kost en inwoning in het klooster werken de broeders 365 dagen per jaar en 24 uur per dag. Het zijn Werken van Barmhartigheid. Het loon komt later in het hiernamaals: 'Wat gij voor de Minsten der Mijnen hebt gedaan, hebt gij voor mij gedaan'. Door het ontbreken van personeelskosten is de verpleegprijs laag. Ook de grond voor huisvesting moet goedkoop zijn: vandaar de afgelegen ligging op onvruchtbare zandgronden van inrichtingen zoals Assisië. De broeders zijn echte pioniers in de zwakzinnigenzorg. Ze hebben geen voorbeelden van andere instellingen voor zwakzinnigen in de omgeving. Leerboeken over zwakzinnigenzorg bestaan nog niet. Maar met de christelijke naastenliefde als uitgangspunt en de geloften van gehoorzaamheid, zuiverheid en armoede komen ze een heel eind. De broeders zien arbeid en scholing voor de patiënten als belangrijke aspecten in de verpleging en opvoeding. Daarnaast is veel aandacht voor de vrijetijdsbesteding en natuurlijk de godsdienst. De regels van het kloosterleven worden toegepast in de verpleging en opvoeding van de patiënten. Er worden dagelijks twee H. Missen opgedragen: de eerste voor de broeders en het personeel, de tweede voor de patiënten. Op zondag zijn er drie Missen en 's avonds het Lof.

Uit mijn dagboek, 11 mei 1913: Het leven op Assisië lijkt voor ons zo'n beetje op het leven van de broeders. Broeder-overste is de baas. Alles gaat op vaste tijden. De broeders zijn als eerste op voor de mis en gaan als laatste naar bed. Ik houd erg van de mis, het zingen vind ik mooi. De broeders zijn de baas. Aan mij wordt niet veel gevraagd. Ik praat bijna nooit.

In de eerste 10 jaar wordt er veel gebouwd. Eerst het Vincentius paviljoen en het administratiegebouw, met daarin de woonvertrekken van de broeders. Daarna ontstaan het Antonius-, Maria- en Franciscus paviljoen. Er volgen nog: de boerderij, de kapel, een watertoren en verschillende bedrijfsgebouwen. Het aantal verpleegden of patiënten stijgt van 20 naar 220.

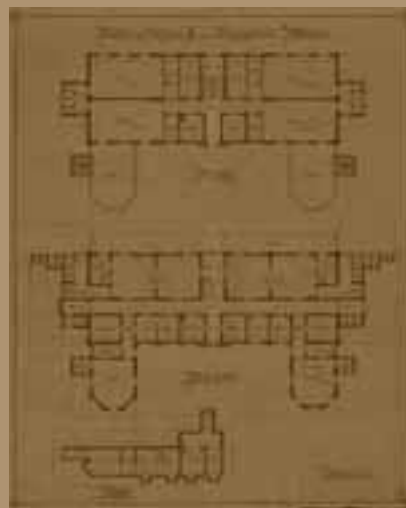
Dokter Smulders, eerste geneesheer-directeur van Huize Assisië van 1913 tot 1938. Gezien het aantal patiënten (200) stelde de inspectie dat er een arts vast aan het gesticht verbonden moest zijn. Zijn salaris werd vastgesteld op f. 4.000,— per jaar. Tijdens zijn 25-jarige loopbaan bevorderde hij ondermeer de opleiding voor verpleegkunde en richtte in 1923 het ziekenpaviljoen op. Dokter Smulders genoot als Esperantist landelijke bekendheid. Hij werd zelfs in Europa bekend door zijn boek: 'Periodieke Onthouding in het Huwelijk'.

Dokterswoning
 In 1913 kwam het doktershuis gereed waarin de familie Smulders haar intrek nam. De ambtswoning was vrij van huur, licht, water en telefoonkosten. Het gezin telde negen kinderen. Het huis wordt thans bewoond door zeven cliënten.

Feest bij de familie Smulders
 In 1931 vierde het echtpaar Smulders-van Deene de zilveren bruiloft. V.l.n.r.: Tonia van Beurden, Kee Bertens, Jeanne Smulders, Johan Smulders en Bart Bertens (Bart van Peere!). Dokter Smulders overleed in 1939 en werd begraven op het kerkhof van Huize Assisië. Zijn zoon, Frank Smulders, was van 1957 tot 1976 als psycholoog verbonden aan Assisië.

1 januari 1909
 aantal bewoners 121
 verpleegprijs per dag F 0,77

1 januari 1914
 aantal bewoners 205
 verpleegprijs per dag F 0,82

1904 - 1916 R.K. Gesticht voor Idioten
 1916 - 1968 Internaat voor R.K. mannelijke zwakzinnigen

1904 - 1968

verplegen, verzorgen, opvoeden

de gesloten samenleving

Het terrein
 "Wanneer gij van het station Udenhout naar Huize Assisië wandelt, via onze eigen aangelegde straatweg, komt gij via de doktersvilla op het terrein en de landgoederen van het gesticht en welhaast bevindt gij u in het aangelegde park en den siertuin, waardoor gij den hoofdingang bereikt.

En wie vanaf den Rijksweg 's-Hertogenbosch-Tilburg het gesticht nadert, gaat via de eikenlaan langs de werkplaatsen ter linker en de moderne boerderij ter rechterzijde, waarachter de slanke watertoren als een geweldige reus zijn cementen kop met ijzeren krans omhoog heeft, en staat weldra in het midden der paviljoens bij de Kapel, de woonplaats van Hem, wiens vermaak het is, te zijn onder de kinderen der menschen."

Een gesloten samenleving
 Contacten met de buitenwereld zijn beperkt door de geïsoleerde ligging van Assisië. Men heeft de buitenwereld ook niet erg nodig. De orde is zelfvoorzienend en daardoor een gesloten samenleving. Er zijn eigen bedrijven, een school, een kapel en een kerkhof. Het complete sociale leven, met al zijn rangen, standen en regels speelt zich af op het terrein. Behalve de patiënten en de broeders wonen ook 'leken' op het terrein. Al kort na de oprichting moeten de broeders personeel van buiten aantrekken door de snelle groei van het aantal patiënten. Assisië wordt de grootste werkgever van Udenhout en Biezenmortel. Werken gaat over van vader op zoon. De voorzieningen zijn zeer goed op Assisië. Terwijl de inwoners van Udenhout zich op hetzelfde moment behelpen met kachels, kaarsen, petroleumlampen en waterpompen, beschikt men in Assisië over centrale verwarming, elektriciteit en stromend water van de eigen watertoren. Ook de kost is uitstekend. Het weekmenu van 4 juli 1912:

- Zondag: rundsoep, varkensvleesch, bruine bonen, aardappelen, jus, kersen.
- Maandag: rundsoep, stempelmoes, rundvleesch, varkensvleesch.
- Dinsdag: rundsoep, rundvleesch, peulen, aardappelen, aardbeien.
- Woensdag: rundsoep, soepvleesch, tuinbonen, ham, kruisbessen.
- Donderdag: rundsoep, peulen met aardappelen, spek, gerstepap, witte bonen met aardappelen, botersaus, haring.
- Zaterdag: rundsoep, tuinbonen, vleesch, kersen.

Bezoek
 Assisië is lange tijd de enige katholieke inrichting voor jongens en mannen in Nederland. De patiënten komen uit het hele land. Veel bezoek komt er niet: voor de meeste ouders is het een te lange en te dure reis. Het bezoek mag één keer per maand komen, op vaste bezoektijden. Bezoekers moeten zich melden bij de portier. Ze mogen alleen in de spreekkamer komen, of wandelen in de siertuin. Het is niet toegestaan in de slaapzalen te komen. De patiënten zijn lang niet allemaal zwakzinnig, de broeders zijn heel coulant in hun toelatingsbeleid.

Ik had hier nooit moeten komen, zeiden de broeders toen ik 14 was. Ik was veel te 'goed' voor Assisië. Maar ja, ik kon nergens anders meer heen.

Uit mijn dagboek, 20 september 1918:
 Ik denk dat ik hier de rest van mijn leven wel zal blijven. Dan word ik hier ook begraven. Zelfs na mijn dood kom ik niet van het terrein af.

Er gaan wel elke dag mensen weg. Overgeplaatst noemen ze dat. Laatst is mijn vriendje Henk naar Heilo gegaan. Zijn ouders wisten er niks van. Ik moest eerst lachen omdat ze hier voor niets op bezoek kwamen, maar ik heb 's nachts gehuild. Ook de broeders worden vaak overgeplaatst. Broeders moeten altijd gehoorzamen. Ik zou best eens naar Heilo willen.

Arbeid
 Arbeid wordt gezien als gezond. Het geeft rust en regelmaat in de dagelijkse gang van zaken. De broeders vinden dat arbeid een positieve invloed heeft op de zelfwaardering van de patiënten. Er is werk genoeg, vooral in het huishouden. De handen moeten ook uit de mouwen worden gestoken, want van de overheid krijgen de broeders niet veel geld voor de verpleging. Arbeid is niet duur; de lonen waren laag. Patiënten verdienen hun kost en inwoning. Dus zelf maken is veel goedkoper dan 'gemaakt' kopen.

Het verslag uit het jaarboek van de Vereniging van R.K. Gestichten van 1929 geeft een mooi beeld van de activiteiten in landbouw en veeteelt. Dit jaarverslag staat model voor de jaren 1910 - 1945. In 1929 zijn er 370 patiënten ingeschreven. Hiervan zijn er 59 schoolgaand, 145 werkend en 83 krijgen bedverpleging.

"In 'n groot gesticht is onder allerlei vorm gepaste arbeid te vinden in sier- en moestuin, op veld en akker, in schuren en stallen, in zalen en gangen. Te mogen en kunnen werken is de groote belooning onzer patiënten. Ook in de ambachten en bedrijven zooals: ververij, smederij, timmerwinkel, wasscherij, bakkerij, schoenmakerij, kleermakerij en sigarenmakerij is volop gelegenheid zoowel om 'n vak te leeren als om hulp te bieden. Tot zelfs in ziekenzaal, keuken, broodkamer, slachterij en maalderij bewijzen ze hun diensten, om nog te zwijgen van die honderden bezigheden, welke in elk huishouden en hier in 't groot, zoo gaarne door kinderen verricht worden".
 "De arbeid is voor velen der verpleegden een voldoening. Bij meerderen ondervinden wij, dat zij de voorkeur zouden geven aan werken boven Zondagvieren, ofschoon op Zondag wordt gewandeld als het weer eenigszins geschikt is."

SEPIJASKERKEN
 Inhouding: Verslag over de Kerk der Heil.
 25 Februari 1928
 Jongelingen,
 die oeping geseien hat het
 Kloosterleere na sich willen
 wijten, aan de Hildewerken
 kunnen sich aansluiten bij den
 Eerw. Broeder Overste van
 Huize Podus te Bochtel
 of
 Huize Assisië, Udenhout

1 januari 1919
 aantal bewoners 342
 verpleegprijs per dag F 0,90

1 januari 1924
 aantal bewoners 373
 verpleegprijs per dag F 1,64

1904 - 1916 R.K. Gesticht voor Idioten
 1916 - 1968 Internaat voor R.K. mannelijke zwakzinnigen

1904-1968

verplegen, verzorgen, opvoeden

arbeid en beloning

Beloning patiënten

De patiënten krijgen voor de gedane arbeid tabak, sigaren, koek en snoep. Ook worden naar mate van de zwaarte van hun arbeid bepaalde bedragen op hun spaarboekje gestort. Dit geld kunnen zij naar eigen inzicht uitgeven.

Het geregeld bijhouden der spaarboekjes brengt wel veel administratiewerk, maar als men ondervindt met hoeveel belangstelling zij dikwijls komen informeren: "Hoeveel staat op mijn boekje", dan lijkt die arbeid toch wel de moeite waard.

Staat betreffende de verdeling der werkzaamheden patiënten

Veldarbeid	10	Boerderij	6	Tuin	6
Huiswerk	23	Timmeren	1	Smeden	1
Schilderen	3	Bakkerij	3	Mattenmaken	45
Schilkamer	23	Kleermakerij	3	Sigarenmaken	3
Schoenmaken	3	Waschhuis	6	Sjouwen	9

Vanaf mijn 18e was ik een van de huiswerkers. Samen met de broeders poetsten we elke dag de zalen, de trappen, de gangen, het hele paviljoen. Als we klaar waren begonnen we weer opnieuw. We hielpen ook op de bedzalen met het opmaken van de bedden. De broeders waren heel streng op het opmaken van de bedden. Het moest precies zoals zij het wilden, altijd op dezelfde manier en heel strak, anders kon je weer opnieuw beginnen.

We hielpen ook met de verpleging van de bedpatiënten. Die lagen overzichtelijk naast elkaar op de bedzalen. De bedzalen waren heel schoon, maar ik vond ze naar. De patiënten lagen daar maar. Ze lagen de hele dag te wachten. Op de pap, op de koffie, op verschooning. Een jongetje beet op zijn eigen voetje omdat hij helemaal niets anders te doen had. Dat kon ik niet aanzien. Ik ben blij dat die zalen verleden tijd zijn.

De boerderij

De broeders zijn meesters in de moderne bedrijfsvoering. Er is een grootschalig boerenbedrijf dat model kan staan voor de omgeving. De Eerw. Broeder Paschalis is belast met de leiding van de boerderij en het personeel. Het bedrijf is "zoover dit goed kan, machinaal ingericht; de tijdsomstandigheden eischen zulks".

Er is een bedrijfsleider, C. Pijnenburg, die 43 jaar op Assisië werkzaam is geweest. Er werken vier rijknechten, vier arbeiders, vijf knechten voor het vee en de zuivelbereiding. In de tuinderij werken vier tuinlieden. Een groot aantal patiënten vindt nuttig en aangenaam werk op de boerderij en de bijbehorende land-, tuinbouw en veeteelt.

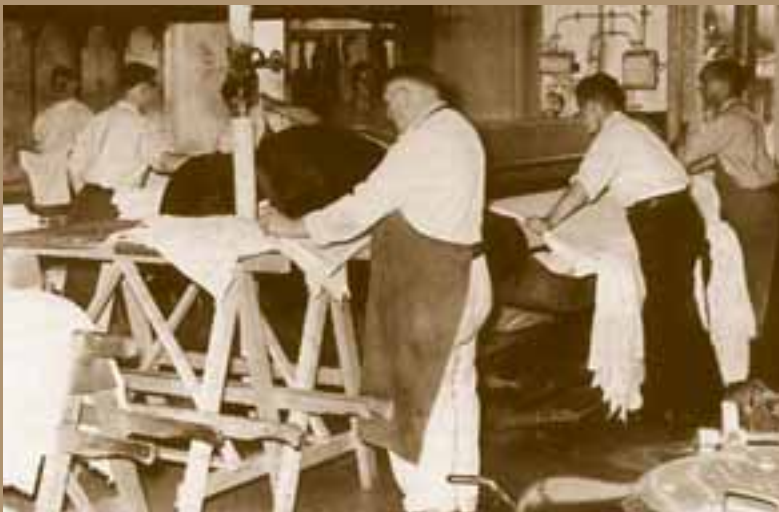
Het eerder genoemde jaarboek van 1929 geeft een goed beeld van de activiteiten.

"Niettegenstaande de droogte in den zomer van 1928 was de opbrengst der boerderij goed. Er was echter weinig gras en de hooioogst gering. De overige gewassen waren voldoende en de najaarsgewassen zelfs zeer goed.

Onder de runderen kwamen geen bijzondere ziekten voor, wel onder de varkens, waardoor we genoodzaakt waren den geheelen varkensstapel op te ruimen. De stallen werden daarna ontsmet. De later aangeschafte varkens bleven gezond. De varkensmesterij verliep verder bevredigend. Daar de prijzen voor varkens goed waren, was het verlies, veroorzaakt door het ontijdig verkoopen, niet groot. Gemiddeld hadden wij 35 melkkoeien, 20 stuks jongvee, 1 stier, 4 paarden, 60 varkens, omtrent 400 kippen en eenige konijnen.

In september werd een nieuwe 'Alfa-Laval' melkmachine aangeschaft, die in alle opzichten uitstekend voldoet. Een persoon kan nu in denzelfden tijd met gemak zooveel koeien melken als twee personen met de hand. Ook uit hygiënisch oogpunt is voor de melkmachine veel te zeggen.

Het tuinbouwbedrijf voldeed aan de verwachtingen. Het gewas der meeste tuinbouwproducten was boven het gemiddelde. Eene uitzondering maakten daarop de boonen; waarschijnlijk was ziek zaadgoed daarvan de oorzaak. De fruitoogst was overvloedig; alleen de aardbeien leverden weinig vrucht."

1 januari 1929

aantal bewoners 375
 verpleegprijs per dag F 1,64

1 januari 1934

aantal bewoners 371
 verpleegprijs per dag F 1,64

1904 - 1916 R.K. Gesticht voor Idioten
 1916 - 1968 Internaat voor R.K. mannelijke zwakzinnigen

1904-1968

verplegen, verzorgen, opvoeden

De Assisiëschool

Een klas in 1922.

De Assisiëschool bestaat van 1922, tot de opheffing in 1990. Rond 1904 begint broeder Séraphinus voor het eerst onderwijs te geven aan een twaalfstal patiënten. In de loop van de tijd krijgen steeds meer patiënten onderwijs. Steeds meer broeders en later priesters worden ingezet voor de lessen. De broeders ontwikkelen zelf de leermiddelen voor deze bijzondere leerlingen.

Broeder Séraphinus is mijn redder in de nood geweest. Hij heeft mij leren lezen en schrijven. Jullie mogen hem ook wel dankbaar zijn. Zonder hem hadden jullie nooit mijn levensverhaal kunnen lezen.

In 1922 besluiten de broeders het anders aan te pakken. Door bevoegde leerkrachten van buiten de orde aan te nemen krijgt de school erkenning van de staat met de bijbehorende subsidie. De broeders gaan weer in de verpleging. Op 1 juni 1922 is de officiële start van de eerste R.K. school voor BLO (Bijzonder Lager Onderwijs) in Nederland, verbonden aan een inrichting. In 1924 is het nieuwe schoolgebouw klaar. Voor het onderwijs worden leermiddelen gebruikt van de broeders van Liefde uit Gent. De onderwijzers gaan regelmatig naar Gent om nieuwe kennis op te doen. De leerlingen krijgen de gewone schoolvakken, voor zover dat "nodig en mogelijk te onderwijzen" is. Verder is er "nuttige arbeid, die alleen reeds als bezigheid van de allergrootste betekenis is". Verder wordt er gezongen, gelezen, gesport en gespeeld zoals op elke andere school.

Autoriteiten en genodigden
 Bij gelegenheid der plechtige opening van ziekenpaviljoen en nieuw schoolgebouw, op 21 juni 1924 door Z.Exc. jhr. mr. Ch. Ruijs de Beerenbrouck, Minister-President. De heren staan voor het schoolgebouw, geen dame te zien.

De voorste rij, v.l.n.r.: dokter J. Smulders, broeder Aloysius, overste van de congregatie, dr. H. Lubberman, inspecteur van het staats-toezicht op krankzinnigen, jhr. mr. Ch. Ruijs de Beerenbrouck, dr. J. Kramer, geneesheer-directeur 'Reinier van Arckel', broeder Gabriël, overste van Assisië.

Kort samengevat was de grondgedachte van Christ' arbeidsopvoeding:
 "Niet via onderwijs naar arbeid (of nog erg eerst leren en later werken), maar radicaal andersom! ARBEID PRIMAIR als fundament voor een meer natuurlijk verloopende verstandelijke ontwikkeling, tegelijkertijd aangewend tot direct sociaal-buikbaarmaking. Arbeidsopvoeding wil hier dan betekenen arbeid, die opvoedt (geestelijk en lichamelijk) en opvoeding tot zo hoog mogelijk opgevoerde renderende arbeid met de daarin en daar doorheen zich vrijwel onnaspeurlijk wederzijds voltrekkende wisselwerking". Van belang was ook dat arbeid geen 'Spielelei' was maar 'echt', waarmee iets verdiend kon worden liets ter overdenking voor het huidige VMBOL.

Meester Christ, het eerste hoofd van de Assisiëschool van 1922 tot 1948. Hij was de grote voorman van het BLO onderwijs. Hij ligt begraven op het kerkhof van Assisië.

1947, in het atelier
 V.l.n.r.: broeder Samuël, hij die 'goud' waard is, met zijn blauwe schort als symbool van de arbeid, een leerling aan de opspoelmachine, G. Christ, Broeder Tarcisius, overste en voorzitter schoolbestuur, meester Van Hooff.

1954, toen waren onderwijzers nog heren
 Het uit 13 leden bestaande personeel der school: V.l.n.r. zittend: A.V. Hooff, P. van de Plas, P. Prince, H. van Haaren, J. de Graaf, V.l.n.r. staande: M. van Gerwen, broeder Alfonsus, H. de Bakker, F. Versantvoort, W. Pijnenburg, G. van Gisbergen, J. Staps, C. Vermeer.

G. Christ: hoofd der school
 Het eerste hoofd van de school is meester G. Christ. Christ zet zich met hart en ziel in voor het onderwijs op Assisië, dat later bekend werd als 'Het Systeem Udenhout'. Christ experimenteert met productieve arbeid voor de leerlingen: het maken van tafelkleden, parachutes en manden vlechten van biezen. Van de onderdelen van een neergestort vliegtuig wordt speelgoed gemaakt. Samen met broeder Samuël zet hij een leer-werkplaats op voor de leerlingen. Textiel fabrieken zien in Assisië een nieuwe arbeidsmarkt en brengen machines en materialen op het terrein. De grotere jongens mogen afwisselend onder schooltijd hun arbeidsprestaties leveren. In 1948 schrijft hij hierover een zeer uitvoerig artikel in het tijdschrift van het R.K. B.L.O. Er ontstaat nogal wat commotie. Er zijn er die spreken over vooruitstrevend 'prachtwerk' en anderen vinden het 'kinderexploitatie' en zeer 'conservatief'. Op de valreep van zijn pensioenering kan hij het experiment niet verder uitbouwen.

P. Prince
 De opvolger van meester Christ is meester P. Prince. Hij komt tot de conclusie dat arbeid als basis voor onderwijs niet lukt. 's Avonds knutselt hij samen met de onderwijzers nieuwe methodes voor taal en rekenen in elkaar. Vanaf de vierde leergroep gaan de schooljongens op gezette tijden naar 'Nazareth', de grote fabriekshal. Zo wennen ze aan productiewerk. Daarnaast zijn sommigen voor halve dagen in de leer bij de schoenmakerij, de kleermakerij, de bakkerij, de boerderij, het timmerbedrijf, enz. De leerpunten die op de ateliers aan het licht komen, krijgen op school extra aandacht. De school is inmiddels uitgegroeid tot 220 leerlingen en een team van 13 onderwijzers, waaronder één vrouwelijke leerkracht.

Jan Staps
 In 1958 volgt Jan Staps P. Prince op als directeur van de Assisiëschool. In de periode dat Staps directeur is werkt de school steeds meer aan de voorbereiding van de leerlingen voor een werkzaam leven buiten het terrein. Nieuw is ook het schoolzwemmen en de verkeerslessen voor het verkeersexamen. Er komt een avondschool voor de oudere bewoners. In 1964 neemt men nog een nieuw schoolgebouw in gebruik, maar vanaf 1970 vermindert het aantal leerlingen gestaag. Er zijn weinig nieuwe aanmeldingen en bestaande leerlingen vinden hun plek in andere schooltypes buiten het instituut. In 1977 telt de school 105 leerlingen. In 1983 nog 44. Steeds moeten er leerkrachten ontslagen worden. Een voorgenomen fusie met de internaatsscholen van Piusoord en Huize Vincentius vindt geen beslag. Op 31 oktober 1984 neemt de Assisiëschool afscheid van het hoofd van de school, J. Staps, die er dan veertig dienstjaren op heeft zitten. J. Schoemaker, die als leerkracht op de school werkzaam is, is zijn opvolger. Het laatste schooljaar is het jaar 1989/1990. De vier overgebleven leerlingen worden op de school van Piusoord geplaatst. Hiermee komt een einde aan de lange traditie van Buitengewoon Lager Onderwijs op Assisië.

1 januari 1939
 aantal bewoners 386
 verpleegprijs per dag F 1,73

1 januari 1944
 aantal bewoners 479
 verpleegprijs per dag F 1,92

1904 - 1916 R.K. Gesticht voor Idioten
 1916 - 1968 Internaat voor R.K. mannelijke zwakzinnigen

1904-1968

verplegen, verzorgen, opvoeden

vrije tijd

Mondorgelband 'De Merels'
 Oppericht in 1928 en voortdurend uitgebreid.
 Er was geen feest in huis zonder de club.
 Ze speelden ook buiten de instelling. In 1947
 werd de band omgevormd tot fanfare.

De vrije tijd was leuk. Daar waren de broeders goed in. In de avond kon je van alles doen, want er was geen televisie. Vanaf mijn 20e, zo halverwege de jaren 20, zat ik in de toneelvereniging van broeder Bernardus.
 De mondorgelclub 'de Merels' onder leiding van meester Van Boven. Die vond ik mooi. Op warme zomeravonden gingen ze al spelend over het hele Assisië-terrein. Als ze voorbij waren lieten ze bij mij een ontroostbaar, droevig gevoel achter. Uren later voelde ik het nog. En als ik er aan terugdenk krijg ik het weer.
 Ik heb nog een tijdje meegespeeld bij onze voetbalclub. We speelden ook weleens tegen clubs buiten Assisië. Dat was prachtig. Toen kwam ik toch nog in Heilo.

Het jaarverslag van 1931 geeft een beeld van de ontspanning in die jaren.

"De Vereniging der verpleegden telde op het eind van het jaar 80 leden. Zij betalen elke maand een dubbelte contributie. Bijlarten, kaarten, couranten, boeken en radio behooren tot de dagelijksche genietingen. Wandelingen buiten het terrein geschieden 2 à 3 maal per week. In de zomermaanden wordt geregeld een uur per dag aan voetballen besteed.

22 Januari heeft Pater Venantius O.M.C. alhier zijn Borneo-film vertoond, wat bij de verpleegden nog dagen lang het onderwerp van hun gesprekken was.

7 Februari film Jeugdvereniging en 8 Februari uitvoering Tooneelvereniging van het personeel, waarover allen tevreden waren.

15 Februari uitvoering Tooneelvereniging door de verpleegden, waarmede eveneens een genoeijlijke namiddag werd doorgebracht.

15 Mei Zilveren Huwelijksfeest van den Geneesheer-Directeur, dat door Broeders en verpleegden werd gevierd en voor de laatste een ware vreugdedag werd. De tractatie, door den Geneesheer-Directeur gegeven, bracht daar veel toe bij.

24 September hebben 77 verpleegden met drie autobussen een uitstapje gemaakt naar 'Huize Padua' te Boekel. Het buitengewoon gulle onthaal der Broeders aldaar bevorderde de vreugde en de voldoening van dat uitstapje in hooge mate.

27 September heeft de harmonie 'St. Willibrord' uit Breda hier een uitvoering gegeven. De verpleegden waren zeer tevreden door de prachtige muziek, die zij ten gehore kregen. Voor hun vertrek trokken de muzikanten nog spelende op hun instrumenten de zalen van alle paviljoenen door, zoodat allen, zelfs de bedlegerigen, er wat van hebben genoten.

Verschillende malen in het jaar maken kleine groepjes verpleegden met een Broeder uitstapjes naar Tilburg of 's-Hertogenbosch.

De aanleg van radio kwam dit jaar gereed. In alle afdelingen is een luidspreker.

Het St. Nicolaasfeest werd op de gebruikelijke wijze gevierd."

De oorlogsjaren

De Duitse bezetting heeft gelukkig niet veel ellende gebracht op Assisië. Alles gaat redelijk z'n gangetje op Assisië. Het is wel een onrustige tijd. Vlakbij ontploft een V I -bom, waardoor alle ruiten sneuvelen. De patiënten worden uit Huize Padua geëvacueerd en tijdelijk ingekwartierd in de gymzaal van de school. Er is genoeg te eten, maar kleding, lakens, zeep en andere spullen zijn er bijna niet. Er is weinig onderwijs en ontspanning door gebrek aan materialen.

Na de bewoners uit Padua huisvest de school een bataljon Canadezen. De school is na de oorlogsjaren aan een flinke opknappbeurt toe.

Na de bevrijding van Zuid-Nederland wordt er op het terrein van Assisië een landingsbaan aangelegd van waaruit de geallieerden opstijgen om op het bezette noorden aan te kunnen vliegen. Dokter J. Veraart die in 1938 dokter Smulders als geneesheer-directeur opvolgde, vertrekt in 1945 naar St. Anna in Venraaij. Dr. L. Bijl neemt zijn taak over.

In 1922 had Assisië zijn eerste elftal en voetbalveld. De naam van de voetbalclub is nogal eens veranderd. Allereerst TOP (Tot Ons Plezier). Dit werd EMM (Eendracht Maakt Macht). In 1951 werd het RODA (Recht Op Doel Af). Er werd in competitie gespeeld met andere inrichtingselftallen uit Brabant.

Pater Rector geeft catechismus op school.

Evacué's uit Boekel
 Tweemaal werden patiënten van Huize Padua tijdens de oorlog opgevangen in Assisië. Voor de 250 patiënten moesten in allerijl de school,

toneelzaal, twee afdelingen en het ziekenhuis worden ontruimd. De meest hulpbehoevende liggen hier in de gymzaal. De noodtoestand duurde drie weken.

1 januari 1949

aantal bewoners 542
 verpleegprijs per dag F 2,74

1 januari 1954

aantal bewoners 638
 verpleegprijs per dag F 3,45

1904 - 1916 R.K. Gesticht voor Idioten
 1916 - 1968 Internaat voor R.K. mannelijke zwakzinnigen

1904-1968

verplegen, verzorgen, opvoeden

In die tijd werk ik op de wasserij. In de pauze wordt er koffie gedronken. Suiker en melk zit er al in. Dat noemen ze mengsmering. Eigenlijk lust ik geen melk, maar in die tijd is er niets te kiezen voor mensen zoals ik.

Na 1950 wordt het vol op Assisië. Steeds meer zwakzinnige kinderen worden uit huis geplaatst. Artsen en pedagogen vinden dat een kind beter in de inrichting zit dan thuis. Er is gebrek aan ruimte en aan personeel. De officiële capaciteit is 380 bedden. Met de toestemming van de inspectie zijn er 535 patiënten opgenomen. De groepen worden groter en de slaapzalen ook. De orde van de dag blijft hetzelfde. Rust, reinheid en regelmaat zijn nog steeds het hoogste goed. De routine staat in Assisië voorop.

Het leven werd er niet fijner op. We moesten zelfs op zolder slapen, met wel 50 man bij elkaar! Dat gaf een hele drukte. Ik woonde op Vincentius 2. Daar kwam op een dag een jongen bij die net als ik Frans heette. Die hebben ze toen maar Piet genoemd, dat was gemakkelijker voor de verpleging. Het heeft die Piet (Frans) nooit lekker gezeten. Later zijn ze hem weer Frans gaan noemen.

In 1962 komen de eerste vrouwen op Assisië werken. En kort daarna komen de eerste vrouwelijke patiënten.

Op zaterdag 26 februari 1949 werd het zilveren ambtsjubileum van Jan Witlox gevierd. Het feest begon met een gezongen H. Mis waarna een koffietafel voor het personeel. Hierna werd bovenstaande foto gemaakt. Het feest werd besloten met een voetbalwedstrijd tussen personeel en patiënten.

Op de foto v.l.n.r. en van boven naar beneden:
 Bovenste rij: Jan Lieken, Bart Oerlemans, Jo de Jong, Antoon v.d. Elsen, Jos van der Sande en Christ Pennings.
 Tweede rij: onbekend, Harrie van den Nieuwenhuizen, Ben Bus, Bernard Evers, Tinus van Asten, Noud Bergman, Bart van den Broek, Gerrit Schoonus, Harrie Kuijpers, Jo van Beerendonk, Leo van Dijk, Jos van Dinther, onbekend, Marinus de Laat, Giel de Vries, Jan van Alem, Henk Tabbers en Wim Felen.
 Derde rij: Leo Abels, Jan Berenschot, Pieter Broeders, Noud Kemps, Tinus van der Steen, Sijf van der Steen, Piet van Loon, Jan van der Bruggen, Piet de Werdt, Pieter van Beerendonk, Marinus Witlox, Jo Witlox, Marinus van den Oetlaar, Jan Felen, Bert Kemps, Jos Beerens, onbekend, Tinus Oerlemans, Noud Verstappen, Willem van Dijk, Harrie van Boxmeer, Gerard Mijlink, Jos de Werdt, Jan Bus, Jan Abels en Sijf van Beurden.
 Vierde rij: Janus van Rooij, Frans Veldpaus, Broeder Pascalis (hoofd van de boerderij), Pater Serapion (conrector), Pater Richardus (rector), Jan Witlox en echtgenote, Broeder Tarcisius van den Bijgaart (overste), Driek Verhoeven, Johan van der Steen, Graard Pijnenburg, Jan Jansen, Tinus Moors en Janus van den Brand.

1951, plechtige geloofsbelijdenis. Pater Richardus temidden van de feestelingen.

1958, lange tijd werden er jaarlijks wielervedstrijden gehouden.

Jubilerende gemeenschap 'Huize Assisië' op 12 januari 1954

Zittend v.l.n.r. de broeders: Michaël van Beurden, Lambertus van den Hoogen, Servatius van Berlo, Angelus Bruyelle, Plechelmus Lemmen (overste), Mattheus van Iersel (algemeen overste), Daniël de Ruijter, Pacificus Raaijmakers, Johannes van Belkom, Solanus Verschuren en Clemens van Houtum.
 Middelste rij v.l.n.r. de broeders: Hieronymus Geerts, Xaverius van Gestel, Vincentius van Erp, Felicianus van den Berg, Benedictus van de Ven, Sebastianus van den Heuvel, Samuel Brouwers, Canisius van Nuenen, Damianus Vos, Macarius van den Bogaard, Bonifatius Nijssen, Stanislaus Kroeze en Alfonsus van Kempen.
 Achterste rij v.l.n.r. de broeders: Wilhelmus Klomp, Camillus van der Harg, Matthias van Dissen, Bonaventura Maas, Ambrosius van Houtum, Wilhelmus Rovers, Judocus van Hooff, Rizzerius Megens, Egidius van Rooij, Leonardus Timmermans, Wigbertus Verhappen, Herman-Jozef van den Berg, Cosmas Wolfs, Laurentius Vlemmings, Gedeon van der Heijden en Antoninus Heijnen.

± 1960, hobbyruimte bij Pauluspaviljoen.

1 januari 1959

aantal bewoners 649
 verpleegprijs per dag F 3,45

1964, Rijnreis

Niet alleen de grenzen van Brabant worden overschreden, maar zelfs van het land. v.l.n.r. Broeder Johannes (hoofd verpleging en ontspanning), pater Richardus (rector), Jan de Weijer verknoukelt zich, Richard Gerrits geniet in stilte.

1 januari 1964

aantal bewoners 635
 verpleegprijs per dag F 3,47

de jaren '50 en '60

1968 - 1980

ontwikkelen, kleinschaligheid, regionalisatie, integratie

van patiënt tot bewoner

1970, tuin Maria 5.

1973, dagzaal Fransiscuspaviljoen.

1974, 'Zeskantje' Maria 5

De invoering van de AWBZ
Tot 1968 is Assisië een stil binnenwater. Daarna komt Assisië in woelig water terecht. Een belangrijke gebeurtenis in 1968 is de invoering van de AWBZ. De Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten geeft elke zwakzinnige, los van het inkomen van zijn ouders, recht op een volledige vergoeding van het verblijf in de inrichting. Er komt meer geld waardoor de zorg, die lang stilstond, zich weer kan ontwikkelen.

Daniël de Brouwerstichting
Op 1 januari 1968 worden door de Broeders Penitenten hun twee psychiatrische ziekenhuizen (Huize Padua te Boekel en de St. Josephstichting te Apeldoorn) en hun vier instituten voor zwakzinnigenzorg (Huize Assisië te Udenhout, Huize Piusoord te Tilburg, De Lathmer te Wilp en De Hartekamp te Heemstede) ondergebracht in de Daniël de Brouwerstichting. De stichting is genoemd naar Daniël de Brouwer, de stichter van de Congregatie.

Er waren twee redenen voor dit besluit. Ten eerste nam het aantal roepingen sterk af, waardoor er mensen 'van buiten' nodig waren. Ten tweede vraagt de AWBZ om professionalisering van de zorg en dus inbreng van deskundigen. De broeders zetten hun werken van barmhartigheid voort in Zuid-Amerika, en laten de zorg voor mensen met een handicap aan een nieuwe generatie professionals.

In deze jaren stromen pedagogen, psychologen, spel-, muziek- en bewegingstherapeuten, paramedici en activiteitenbegeleiders Assisië binnen. De Z-opleiding voor zwakzinnigenverpleging is al eerder begonnen. De vergader- en papiermolen komt op gang. Er komen stafbesprekingen, beleidsplannen en nota's. Dr. Bijl wordt in 1967 opgevolgd door dr. E. van Dongen als algemeen directeur.

Het was allemaal even wennen na 60 jaar. De plaats van de broeders die met een groot hart dagelijks voor ons hadden gezorgd, werd door anderen, met ingewikkelde opleidingen, ingenomen. Ik zag steeds meer mensen met mappen over het terrein lopen. Ze gingen dan vergaderen, zeiden ze. Ze schreven van alles in mijn dossier. Maar ze vroegen nog steeds niet aan mij wat er in moest staan.

De jaarlijkse kermis
Tot de mooiste momenten in de inrichting horen de gezamenlijke feesten met bewoners, medewerkers en ouders. Ze geven een ritme aan het jaar. In deze feesten komt het idee van leefgemeenschap zijn duidelijk naar voren.

1960, op bivak bij de boer. Links Moppie Merks.

overzicht groepen in 1975

FAVILJOEN I	Aantal pupillen	Afdelingshoofd
Abdeling		
1. Antonius 1	15	dr. P. S. Kruis
Antonius 2	14	dr. J. C. J. de Bruij
Antonius 3	14	dr. J. M. L. T. de Bruij
Antonius 4	16	dr. H. A. M. van Lierhove
Antonius 5	14	dr. A. J. C. van der Grinten
2. Jozef	20	dr. A. M. van de Pol
3. Elisabeth 1	13	dr. M. C. van de Pol
Elisabeth 2	15	dr. F. A. de Waard
4. Gertraud 1	13	dr. M. M. J. van Lier
Gertraud 2	15	dr. J. F. Laksh
Totaal aantal pupillen	162	
Facultairhoofd: dr. W. F. van der Brand		

FAVILJOEN II	Aantal pupillen	Afdelingshoofd
Abdeling		
1. Franciscus 1	23	dr. J. F. M. van Zan
Franciscus 2	11	dr. J. M. B. J. Jansma
Franciscus 3	17	dr. H. A. van Lierhove
Franciscus 4	17	dr. M. M. van Dorst
Franciscus 5	17	dr. M. M. van Dorst
2. Maria 1	16	dr. C. J. Heijnen
Maria 2	14	dr. J. C. van der Aar
Maria 3	14	dr. W. P. H. van Aalst
Maria 4	16	dr. J. C. van Dorst
Maria 5	20	dr. A. A. J. van der Brug
Maria 6	17	dr. J. A. Aalst
Totaal aantal pupillen	196	
Facultairhoofd: dr. J. A. Suij		

FAVILJOEN III	Aantal pupillen	Afdelingshoofd
Abdeling		
1. Vincentius 1	14	dr. J. Heijnen
Vincentius 2	24	dr. M. W. van Aalst
Vincentius 3	12	dr. A. P. H. van der Aar
Vincentius 4	11	dr. A. P. J. M. Suij
2. Paula 1	12	dr. L. J. M. van Dorst
Paula 2	13	dr. A. L. J. van der Aar
3. Zoes 1	14	dr. P. J. Heijnen
Zoes 2	15	dr. F. J. M. Suij
4. Lambertus 1	14	dr. M. A. van der Brand
Lambertus 2	14	dr. J. Broekmans
5. Leon in Zand	22	dr. A. M. Lucassen
Totaal aantal pupillen	186	
Facultairhoofd: dr. A. C. Wille		

FAVILJOEN IV	Aantal Pupillen	Afdelingshoofd
Abdeling		
1. Melchior centrum 1	15	dr. M. A. A. Vliet
Melchior centrum 2	8	dr. A. C. J. van der Grinten
Melchior centrum 3	8	dr. M. M. van der Grinten
Totaal aantal pupillen	31	
Facultairhoofd: dr. B. W. Dierckx		

De befaamde Koepel (wintertuin) van het Jozefpaviljoen. Qua arbeidsomstandigheden niet ideaal, het kon er bloedheet zijn.

1 januari 1969

aantal bewoners 640
verpleegprijs per dag F 3,48

1969, Jozef I
Rien Visser met zijn pupillen.

1 januari 1974

aantal bewoners 650
verpleegprijs per dag F 58,-

1968-1980

ontwikkelen, kleinschaligheid, regionalisatie, integratie

van patiënt tot bewoner

1973, de schilkkamer
Broeder Vincentius met links Jan Sanaki en rechts Peter van den Eerenbeemt, blijmoedig aan de arbeid.

Activiteiten voor bedlegerige bewoners worden pas in de jaren tachtig ontwikkeld. Bij gebrek aan speelgoed wordt het eigen lichaam gebruikt.

De broeders Penitenten: dienende liefde in franciscaanse eenvoud. Een bijzondere congregatie die zich vanaf 1832 bezig hield met de verpleging van psychiatrische patiënten en verstandelijk gehandicapten.

De kerk en de zwakzinnigenzorg zijn de laatste plaatsen, waar ik politie zou willen zien." Dat zei staatssecretaris Hendriks op 19 januari 1974 in een Brandpunt-uitzending. Op 3 juli werd paviljoen Lorentz van Dennendal met behulp van meer dan 100 man politie ontruimd, met toestemming van Hendriks.

Een dramatisch dieptepunt in een conflict, dat onoplosbaar lijkt en waarvan niemand weet, wanneer het ten einde is. Harrie van de Brand, paviljoenshoofd van Assisië, werd ingeschakeld voor de begeleiding van de bewoners naar elders.

De woelige jaren '70
In het begin van de jaren zeventig worden de inrichtingen opgeschrikt door nieuwe ideeën en visies. De maatschappij staat op zijn kop door democratisering en individualisering. Een nieuwe generatie van provo's, kabouters en studenten heeft idealen van een andere, meer menselijke samenleving. De kapitalistische consumptiemaatschappij en burgerlijke normen worden ter discussie gesteld. Er is verzet tegen de autoritaire verhoudingen. Er komt een stroom van negatieve kritiek los en inrichtingen halen de voorpagina's van kranten. Het meest heftig is het conflict in Dennendal, Den Dolder, dat duurde van 1971 tot 1974. De affaire Dennendal was het breekijzer voor vernieuwing: vermenselijking van de zorg en democratisering van de organisatie. Ook in Assisië gaan dingen veranderen. Het ontwikkelings- en relatiemodel komt eraan. Uit het jaarverslag 1968/1975: "Steeds duidelijker won de overtuiging veld, dat het in vele gevallen niet louter ging om verplegen, verzorgen en veilig beschutten van de pupil, maar om een poging, zijn ontwikkeling zo gunstig mogelijk te doen verlopen. Verbetering van zijn functies zou aan de geestelijk gehandicapte mens meer levensvreugde kunnen bieden. Men moet hem zien als medemens, die recht heeft op een menselijke benadering in een menselijke omgeving. Er dient een samenleving geschapen te worden, aangepast aan zijn behoeften en mogelijkheden, waarin hij centraal staat."

Uit mijn dagboek, 26 september 1972: Eerst vrouwen. Nu weer kabouters en allerlei hippe vogels. Ik vind die nieuwe mensen wel aardig. Ze pakken alles heel anders aan dan de broeders van vroeger. En dat is leuk om mee te maken. Soms overdrijven ze het een beetje. Wat goed is, is dat we nu praten over onze seksuele gevoelens. Dat mocht vroeger bij de broeders nooit. Maar ondertussen gebeurde er van alles, waarvan ik zeker wist dat God het fout vond. Vroeger met de broeders waren we wel meer een grote familie. En je wist precies waar je aan toe was. Nu gebeuren er meer onverwachte dingen. En ik heb allerlei gekleurde kleren aan. Het verschil tussen ons en de begeleiders kun je bijna niet meer zien! Ik word geen patiënt meer genoemd, maar pupil! Ik heet ook niet langer zwakzinnig, maar geestelijk gehandicapt. Als ik iets goed doe, krijg ik een dropje. Dat noemen ze gedragstherapie.

Inspraak
In december 1978 breekt ook op Assisië een rel uit. Dokter Huijsmans en broeder Dionisius doen omstrede schedelmetingen. Ook opereert dokter Huijsmans een jongen aan zijn buik. Als missiedokter in Afrika is hij gewend operaties uit te voeren, maar in Nederland gelden andere regels. Tot in de Tweede Kamer worden er vragen over Assisië gesteld. Na het onderzoek door de Inspectie verdwijnt broeder Dionisius en gaat dokter Van Dongen, de geneesheer-directeur met pensioen. Dokter Huijsmans krijgt een boete. Vanaf dan worden medici niet meer aangesteld als directeur. Het effect van de rel is dat zowel ouders als personeel zich roeren en meer inspraak opeisen. De in 1971 opgerichte Oudergroep wordt eind jaren '70 een grotere en sterkere Oudervereniging. Het personeel krijgt inspraak door de vorming van een Oudernemingsraad voor de instelling.

Het verschil tussen het leven in Assisië en dat erbuiten, werd wel erg groot. Niemand woonde in 1980 nog op een zaal met 25 anderen. Zonder kaste voor je spullen. Nou, wij wel! Wij hadden veel meer regels dan de mensen buiten de inrichting. De vrijheid die ik om me heen zag, was er niet voor mij.

Het in 1975 in gebruik genomen internaatsvervangend tehuis 'Inverte' in Loon op Zand. Later werd elders nieuw gebouwd. Thans in gebruik als openbare bibliotheek.

De vreemde theorie van een Udenhoutse
Ook twee castraties verricht op Assisië

Huize Assisië in spoeddebat
„Er is veel meer mis op Assisië“

1 januari 1978
aantal bewoners 652
verplegprijs per dag F 128,-

1980 - 1994 Leefgemeenschap voor verstandelijk gehandicapten

1994 - 1997 Regionaal zorgcentrum voor mensen met een verstandelijke handicap

1980-1996

ontwikkelen, kleinschaligheid, regionalisatie, integratie

Tot 1983 Slaapzaal Antonius voor 50 bewoners. De oude gebouwen waren absoluut niet meer toereikend om aan de veranderende zorgvragen tegemoet te komen. Ze waren te klein en er was geen enkele privacy. Bewoners sliepen

in grote zalen en overdag was er maar één ruimte die diende als eetzaal, zithoek en televisiekamer. De bewoners zaten de hele dag op elkaars lip, wat vaak tot spanningen leidde.

1970, toiletgroep Jozef 2. Grote groepen en weinig personeel resulteerden in groepsbenadering: allemaal tegelijk wassen, naar de w.c., eten, wandelen, op uitstapje.

In de jaren tachtig komt er spelmateriaal op de bedzalen.

1990, sloop Jozef paviljoen. Helaas sneuvelt de koepel ook.

1989, Pandaplein v.l.n.r. T. van Leeuwen, Commissaris F. Houben, H. Emmers en J. Meijs, voorzitter bestuur

1989, festiviteiten voor het 85-jarig bestaan.

Uit mijn dagboek, 17 januari 1982. Eindelijk: ik krijg een eigen kamer! Ze gaan de grote paviljoens slopen en ik word bewoner van een kamer van mezelf. Assisië gaat op een vakantiedorp lijken. Met kleine huisjes, een manege, restaurant, café, toneelzaal, voetbalveld en een kinderboerderij. Alle bedrijven verdwijnen, behalve de keuken en de wasserij.

Huisvesting

Vanaf 1980 wil de overheid van grote centrale inrichtingen af. Er moet een betere spreiding van plaatsen over het land komen. Voor Assisië betekent dit beleid inkrimping. Nieuwbouw op het terrein mag niet meer, want in de regio Midden-Brabant is een overbedding, terwijl in West-Brabant te weinig plaatsen zijn. In 1983 wordt 't Hooghout als zelfstandig debieleninternaat afgesplitst van Assisië. De 96 bewoners van 't Hooghout verhuizen naar zogenaamde gezinshuizen.

Vanaf 1985 'neemt' Assisië 'de wijk'. De eerste 'sociowoning' in de wijk is 't Inverte (Internaat Vervangend Tehuis) in Loon op Zand. 't Inverte is in 1976 in gebruik genomen met 23 plaatsen. Na 1985 komen er meer sociowoningen en dependances in Udenhout, Loon op Zand en Hilvarenbeek. Er wonen dan al 200 bewoners buiten het terrein. Er komt weerstand bij medewerkers, bewoners en familie tegen de stroom van buitenplaatsingen. De mening heerst dat het einde van de inrichting in zicht komt. In 1990 constateert men betonrot op enkele woonvoorzieningen gebouwd in de jaren '70. De vloeren dreigen door te zakken, maar er komt geen vergunning voor vervangende nieuwbouw op het terrein. De overheid maakt gebruik van de gelegenheid om te komen tot schaalverkleining en een betere spreiding van plaatsen. Bijna 100 bewoners moeten naar buiten verhuizen. Er barst een storm van kritiek los bij ouders en medewerkers. Een commissie buigt zich over de problemen en bepaalt de richting: Assisië gaat naar Raamsdonkveer.

Zorg op maat

De Daniël de Brouwerstichting heft zichzelf in 1987 op. De aangesloten instellingen hebben de handen vrij om eigen beleid te ontwikkelen. Ook Assisië kan nu zelfstandig, los van de Daniël de Brouwerstichting, werken aan de eigen ontwikkelingen. De slagzin wordt 'zorg op maat'. Wat daarbij hoort is:

- van grootschalig naar kleinschalig;
- van verzorgen naar ondersteunen;
- van groepsgericht naar persoonsgericht;
- van aanbodgericht naar vraaggericht.

kleinschaligheid en zorg op maat

1 januari 1984

aantal bewoners 551
verpleegprijs per dag F 147,-

1 januari 1989

aantal bewoners 551
verpleegprijs per dag F 138,-

1980 - 1994 **Leefgemeenschap voor verstandelijk gehandicapten**

1994 - 1997 **Regionaal zorgcentrum voor mensen met een verstandelijke handicap**

1980-1996

ontwikkelen, kleinschaligheid, regionalisatie, integratie

1989, De nieuwbouw is gereed. Frans: "Ik verhuisde met de groep naar een nieuw huis met twee groepen van elk zes bewoners: 'Utopia'. Het was voor iedereen een openbaring. Van

groot naar klein, van massaal naar intiem, van zaal naar eigen slaapkamer! Het was huiselijk en we kregen meer persoonlijke aandacht. Dat was een ongekende luxe."

Stop buitenplaatsingen
Deze in december 1987 gereed gekomen sociowoning aan de rand van het terrein vormde het compromis tussen de voorstanders van buitenplaatsingen, de groepsleiding en het paviljoen-begeleidingsteam en anderzijds de

ouders, die het belang van hun kinderen op het terrein zagen liggen. Dit compromis werd bereikt door de directie, die voorlopig een einde wilde maken aan de buitenplaatsingen. Onderzoek is gewenst naar het effect van buitenplaatsing op de bewoners.

Directeur F. Schooltink

De heer F. Schooltink is de eerste algemeen directeur die geen arts is. Zijn aanstelling dateert van 1979. Tijdens zijn directieperiode is er veel onrust in Nederland, zo ook onder de medewerkers van Assisië. Er komt een ondergronds personeelsblad, genaamd 'de Plavuis'. Positief in deze periode is een succesvolle en drukbezochte (600 bezoekers) broers- en zussendag in 1989. Steeds vaker nemen deze familieleden de rol van de oud geworden of gestorven ouders over. De familieparticipatie neemt toe, er is veel contact tussen familie en groepsleiding. In 1989 wordt ook het 85-jarig bestaan gevierd, met o.a. de opening van de nieuwbouw door de Commissaris mr. F. Houben.

In 1992 staat de hele organisatie op zijn kop. De directie moet bezuinigen en wil 11 medewerkers ontslaan. Het conflict tussen O.R. en directie over het dreigende ontslag wordt breed uitgemeten in de krant.

In 1995 gaat directeur F. Schooltink met pensioen en wordt R. Driessen directeur ad interim. De heer Driessen zet de gesprekken met de Waalwijkse Stichting Accent voort om tot samenwerking te komen in de zorgverlening.

Als regionaal zorgcentrum stelt Assisië haar poorten meer en meer open voor mensen met een verstandelijke handicap uit de regio. Ook in omgekeerde richting wordt het verkeer intensiever: bewoners van Assisië werken en recreëren steeds vaker buiten het terrein in Biezenmortel. De nieuwe visie: het burgerschap, sluipt ook binnen einde jaren '90.

HET WAAWJIKSE BLAD - Thema 140 (maart 1990) - Pag. 9

'Voorwaarde eertrijk en open overleg' Bond eist intrekken ontslagen Assisië

Vereniging van medewerkers

LEVENSDIJK - De vakbondenbond 'Assisië' heeft gezegd dat de vijf ontslagen medewerkers van Assisië niet terug moeten komen. De bond eist dat de medewerkers van Assisië in een brief aan directeur F. Schooltink gezegd worden. Het is de bedoeling dat de medewerkers van Assisië in een brief aan de bond van Assisië gezegd worden dat de medewerkers van Assisië in een brief aan de bond van Assisië gezegd worden.

met de vakbonden, aldus Verden. Het is de bedoeling dat de medewerkers van Assisië in een brief aan de bond van Assisië gezegd worden.

Afsluiting

De medewerkers van Assisië hebben gezegd dat de medewerkers van Assisië in een brief aan de bond van Assisië gezegd worden.

De medewerkers van Assisië hebben gezegd dat de medewerkers van Assisië in een brief aan de bond van Assisië gezegd worden.

Van zwembad tot manege in vier bedrijven.

De keuken in de loop van 90 jaar
Tot 1978 bevond de keuken zich in het hoofgebouw. In dat jaar - toen men nog volop geloofde in de toekomst van de inrichting - werd er op het terrein een nieuwe keuken gebouwd. De capaciteit was 800 maaltijden per dag. In 1997 werd de keuken gesloten. Vanaf die tijd worden de maaltijden betrokken uit de keuken van Amarant (ontkoppeld koken).

Werkzaamheden op Huis Assisië gerealiseerd
Directie en bestuur geven fouten toe tegenover OR

Verbreiding zorgplicht naar leiding familie met Waalwijkse Stichting
Stichting Assisië gaat fuseren

1 januari 1994

aantal bewoners 454
verpleegprijs per dag F 232,-

kleinschaligheid en zorg op maat

1997 - heden Dienstverlening aan mensen met een handicap

1996 - heden

naar burgerschap

volwaardig burgerschap

De Belevingstuin

Huilbed rijden

Seksualiteit betekent ook intimiteit.

"Ik wil mee".
Gedichten van Sebastiaan Hitters.

Fusie
In 1996 fuseren Assisië en Stichting Accent tot Stichting Prisma. Assisië heet na de fusie locatie Biezenmortel. De heren Peter Nouwens en Henk Boot vormen de Raad van Bestuur. In de visie van de nieuwe organisatie, volwaardig burgerschap, staat vraagsturing en de kwaliteit van leven centraal. Belangrijke elementen hierin vormen het hebben van goede relaties, het kunnen en mogen maken van keuzes, het bewust zijn van de eigen mogelijkheden en het deelnemen aan een samenleving die mensen met een handicap respecteert. Met de fusie ontstaat een dekkend pakket van intramurale, semi-murale en extramurale diensten.

Volwaardig burgerschap betekent voor Prisma scheiding van de leefwerelden: ondersteuning, wonen, scholing, werk / dagbesteding en vrije tijd. De uitdaging voor de toekomst ligt in de integratie van deze leefwerelden om te voorkomen dat mensen vereenzamen. Om dit te realiseren werkt Prisma zoveel mogelijk samen met andere partijen in de samenleving. Prisma richt zich op haar kerntaak: zorg en ondersteuning.

Een nieuw Centraal Bureau

Met een tussenstop aan de dr. Kuyperlaan, van 1997 tot 2002, verhuist de Raad van Bestuur van locatie Biezenmortel naar het nieuwe Centraal Bureau aan de Biesbosweg in Waalwijk. In 2002 bevinden zich behalve de Raad van Bestuur op het Centraal Bureau, Facilitaire Zaken, Financieel Economische Zaken, prisma/NET en Sociale Zaken. De SPD blijft kantoor houden aan de dr. Kuyperlaan in Waalwijk.
In de jaren na de fusie wordt het steeds rustiger op locatie Biezenmortel, zowel wat betreft inwoners (ooit 650, nu 270) als ontwikkelingen. Initiatieven als de belevingstuin en de dagelijkse ritjes van de huilbedden worden toegejuicht, maar binnen de huidige visie op wonen en ondersteuning aan mensen met een handicap past het wonen, zoals het op locatie Biezenmortel was, niet meer.
Biezenmortel verhuist in de beeldvorming rondom Prisma naar de achtergrond. Voor de toekomst zoekt Prisma naar een nieuwe invulling van het terrein. Met inachtneming van haar bijzondere geschiedenis. Een geschiedenis, waar deze tentoonstelling een fragment van heeft laten zien.

1 januari 1999

aantal bewoners 332
verpleegprijs per dag F 302,10

1997 - heden Dienstverlening aan mensen met een handicap

1996 - heden

naar burgerschap

"Misschien zijn er wel mensen op t.v. met een handicap die je niet ziet". V.L.n.r. Otje, Margreth, Gea, Gerda, Henri, Angela, Johan en Pieter.

"Lekker op jezelf wonen". Joost van Kerkhof toast op het nieuwe jaar.

Leven in de lokale samenleving. Een cliënt temidden van de vertokkingen die het gewone leven biedt.

Wooncentrum dr. Maassen: Modern wonen en leven.

De wonderse wereld van het werken bij de Efteling.

"Verbouwing leidt tot scheiden van wonen en zorg". Ad Fens en Carien Hofkens.

Samenvatting ontwikkeling in de zorg

Periode van institutialisering

- Patiënt
- Broeder
- Gen. Directeur
- Inrichting
- Medisch model
- Pat. bespreking
- Schoon, gezond, veilig
- Buiten samenleving

>>>

deinstitutialisering

- Pupil
- Z verpleegkundige
- Dir. & Psycholoog
- Instituut
- Ontwikkelingsmodel
- Pupil bespreking
- Ontwikkelen van vaardigheden
- Buiten samenleving

>>>

naar burgerschap

- Cliënt/burger
- Coach
- Regio directie
- Eigen huis
- Burgerschapmodel
- Pers. toekomstplan
- Zelfrespect en relaties
- Binnen de samenleving

1904

tot 1970

tot 1980

tot 1995

heden

volwaardig burgerschap

Sinds 1996 ben ik geen patiënt, pupil of bewoner meer. Maar een mens.
Een mens met een verstandelijke beperking. Dat wel. Maar boven alles een mens.
Voor mijn verstandelijke beperking ben ik cliënt bij Prisma. Ze hebben me gevraagd wat ik belangrijk vind in mijn leven en dat in mijn persoonlijk plan geschreven. Vijftien hele bladzijden over mij, Frans de Mens.

Ik heb gezegd dat ik naar buiten wil verhuizen. Al die veranderingen nog? En dat op mijn leeftijd? Ja! En de reden is dat ik me de tijd nog heel goed herinner dat je zonder dat je er iets over te vertellen had overgeplaatst kon worden. Daarom wil ik zelf huur betalen en zelf een sleutel hebben. Ik wil in een leuke buurt wonen, met aardige mensen. Die ga ik vriendelijk begroeten en daarna ga ik elke dag een praatje met ze maken over de heg. Ik, een oude man, ga laten zien dat het kan!

Maar eerst is het feest en dat vieren we. Het is namelijk ook mijn verjaardag!

1 januari 2004

aantal bewoners 276
verpleegprijs per dag F 424,60 euro 191,07